

STIMULERINGSFONDS

De minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
p/a Directie Media, Letteren en Bibliotheken
Postbus 16375
2500 BJ Den Haag

Den Haag, 28 oktober 2011
kenmerk 311588/21484

onderwerp: reactie op evaluatierapport Stimuleringsfonds voor de Pers 2006-2010

Geachte mevrouw Van Bijsterveldt,

Met uw brief van 20 oktober 2011 (kenmerk 339909) stelt u ons in de gelegenheid te reageren op het eindrapport van het evaluatieonderzoek dat heeft plaatsgevonden naar het functioneren van het Stimuleringsfonds in de periode 2006-2010. Wij hebben met belangstelling kennis genomen van dit eindrapport. Wij constateren dat de evaluatie slechts indicatieve bevindingen met betrekking tot de doelmatigheid en doeltreffendheid van het Fonds bevat, onder meer doordat er met een beperkte vertegenwoordiging van het veld is gesproken, er weinig ruimte voor wederhoor is geboden en er geen effectanalyse is uitgevoerd naar de subsidieregelingen die door het Fonds worden uitgevoerd. Wij herkennen ons in de opmerkingen over de professionaliteit van het bureau en de zorgvuldigheid van de besluitvorming door het bestuur. Wat de in het rapport genoemde verbeterpunten betreft, zijn er voor ons voldoende aanknopingspunten te vinden voor een aantal veranderingen die goed aansluiten bij eerdere beleidsvoornemens en de daaruit voortvloeiende en reeds ingezette koerswijziging van een behoudende naar een stimulerende rol¹.

Wij zullen hieronder eerst ingaan op de veranderende rol van het Fonds en daarna de verbeterpunten bespreken. Wij zullen niet afzonderlijk ingaan op de conclusies ten aanzien van de doelmatigheid en doeltreffendheid, omdat wij menen dat deze conclusies niet door de bevindingen worden onderbouwd en dat de bruikbaarheid van de indicatieve bevindingen derhalve beperkt is.

De veranderende rol van het Stimuleringsfonds voor de Pers

De stimulerende rol van het Fonds werd voor het eerst in 2007 erkend doordat de naam van het Fonds (destijds Bedrijfsfonds geheten) werd veranderd in Stimuleringsfonds voor de Pers om daarmee tot uitdrukking te brengen dat het Fonds ook een stimulerende rol moest kunnen vervullen bij de modernisering en vernieuwing van het perslandschap. Deze rol kreeg pas echt gestalte in 2009, toen een in overleg met het veld in 2008 tot stand gekomen advies van het

¹ Zie onder meer: *Van vangnet naar springplank*, advies aan staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, september 2004.

STIMULERINGSFONDS VOOR DE PERS

Fonds² opgevolgd werd door uw ambtsvoorganger door extra middelen voor innovatie in de pers vrij te maken. Hierdoor kon het Fonds in 2010 en 2011 de persinnovatieregeling uitvoeren en meer dan 50 projecten financieren van zowel traditionele persbedrijven als mediabedrijven die via omroep of internet het journalistiek actief zijn. In juni 2011 zijn de eerste resultaten van de regeling gepresenteerd tijdens het congres Spring Break waaraan u een belangrijke bijdrage heeft geleverd. Dit congres vormde tevens de kick-off voor het delen van kennis en het gezamenlijk benoemen van problemen en het zoeken naar oplossingen binnen thema's op het gebied van innovatie, waarbij het Fonds -waar nodig en gewenst- een stimulerende en ondersteunende rol kan spelen. Hiermee komt het Fonds ook in de positie van kennismakelaar, mede op basis van het in de afgelopen jaren opgebouwde netwerk in oude en nieuwe media. In het najaar van 2011 zijn en worden daarnaast sectorgesprekken met stakeholders en deskundigen uit pers en journalistiek gehouden waar rol en positie van het Fonds worden besproken (zie bijlage 1).

In het licht van het voorgaande zullen wij hieronder ingaan op de suggesties die in het rapport zijn gedaan om de doelmatigheid en doeltreffendheid van het Stimuleringsfonds voor de Pers te verbeteren.

1. Vergroot transparantie subsidieverlening

In 2010 heeft het Stimuleringsfonds aan Carnegie Consult opdracht gegeven om de criteria ten aanzien het beschikbaar stellen van een uitkering of een krediet te verhelderen, vooral in het licht van de regeling persorganen waarbij de te subsidiëren projecten dienen bij te dragen aan een rendabele exploitatie binnen een redelijke termijn van het desbetreffende persorgaan. Deze opdracht is in 2011 uitgebreid om voor alle subsidieregelingen een eenduidig beoordelingskader te ontwerpen en begrippen als 'rendabele exploitatie' te definiëren. Hierdoor kan zowel bij een toe- als een afwijzing van een subsidie de transparantie worden vergroot. Wij verwachten de resultaten van deze opdracht voor het eind van 2011, zodat deze in 2012 geïmplementeerd kunnen worden.

2. Heroverweeg het gekozen bestuursmodel

Het bestuursmodel ligt vast op basis van de Mediawet 2010 waarin onder meer bepaald is dat het bestuur zeven leden moet tellen. Uw Ministerie heeft in overleg met het Fonds een wijziging van de Mediawet in voorbereiding waarin is opgenomen dat het bestuur maximaal zeven leden mag tellen. Dit opent tevens de weg naar een andere bestuursmodel. Wij zullen de merites van dit model in 2012 onderzoeken en graag daarover met u van gedachten wisselen.

3. Heroverweeg omgang met regeling persorganen

Hiervoor verwijzen wij u naar onze reactie bij punt 1.

² *Advies Persbeleid*, advies van het bestuur van het Stimuleringsfonds voor de Pers over het persbeleid van de overheid, 2008

4. Meer oog voor bruikbaarheid onderzoek

Deze aanbeveling richt zich op twee punten: de onderwerpen van onderzoek beter laten aansluiten bij de wensen van de sector en de resultaten van de onderzoeken beter laten landen. Wat het tweede punt betreft zullen wij naast de instrumenten die we nu al hanteren (congressen, expertmeetings, sectorgesprekken, nieuwsbrieven en de in subsidiebesluiten opgenomen verplichting om mee te werken aan de disseminatie van projectresultaten) een apart platform in het leven roepen (personderzoek.nl) waarin de resultaten van door het Stimuleringsfonds gefinancierd onderzoek bekendgemaakt en bediscussieerd kunnen worden. Dit platform kan ook worden ingezet om de wensen op het gebied van onderzoek te inventariseren. Daarnaast denken wij aan het in overleg met de sector uitvoeren van een scenario-analyse naar de toekomst van de journalistieke sector, niet met doel deze te voorspellen, maar wel om de belangrijkste ontwikkelingen en bijbehorende onzekerheden in kaart te brengen en tot een breed gedragen onderzoeksagenda te komen.

5. Investeer in toenadering tot het veld

Wij betreuren het dat een aantal individuele respondenten een kloof ervaart tussen het bestuur van het Fonds en het veld. Een belangrijk deel van ons bureau en ons bestuur is afkomstig uit het veld en wij zoeken zowel qua bestuurssamenstelling als qua opstelling een middenweg tussen het houden van gepaste afstand vanwege de institutionele persvrijheid en het zoeken van toenadering vanwege de zorgfunctie van de overheid voor een goed functionerende informatievoorziening. Dat zal niet voor iedereen een gewenste uitkomst opleveren, maar wij vertrouwen erop dat met de bij de andere punten voorgestelde wijzigingen (die grotendeels al in gang zijn gezet) deze kloof als kleiner ervaren zal worden.

6. Verzamel meer kengetallen en voer effectevaluaties van de regelingen uit

Wij leggen in onze projectadministratie veel kengetallen vast en hebben voor alle tijdelijke subsidieregelingen, waaronder de persinnovatieregeling, daarnaast gegevens verzameld over de aard van de aanvragers en de typen projecten en vastgelegd in de evaluatie van de desbetreffende regeling (waarin ook altijd in de regeling zelf is voorzien).

Wat de in het rapport specifieke benoemde behandeltermijn van aanvragen betreft merken wij op dat alle aanvragen binnen de wettelijke termijn van 13 weken worden behandeld (en in de praktijk binnen 6 tot 8 weken).

In en voor zover het vastleggen van kengetallen meerwaarde voor de effectevaluaties oplevert ten opzichte van de extra administratieve lasten, zullen wij deze aanbeveling ter harte nemen. Dat geldt ook voor het regelmatig laten uitvoeren van een klanttevredenheidsonderzoek. In het kader hiervan merken wij op dat wij beschikken over een klachtenprocedure die we zullen publiceren op onze website. In de afgelopen jaren hebben ons overigens geen klachten bereikt die het starten van deze procedure noodzakelijk maakte.

Wat de effectevaluaties betreft merken wij op dat wij van uw ambtenaren hebben begrepen dat OCW het initiatief zal nemen tot het uitvoeren van evaluaties van de tijdelijke subsidieregeling persinnovatie en de regeling jonge journalisten. Wij zullen in 2012 zelf het initiatief nemen voor de subsidieregelingen die in de Mediawet zijn opgenomen, te weten: de

STIMULERINGSFONDS VOOR DE PERS

regelingen voor persorganen en voor onderzoek in het belang van de persbedrijfstak. Van de uitkomsten van deze evaluaties zullen wij u op de hoogte stellen.

Wij zijn benieuwd naar uw bevindingen en conclusies ten aanzien van het rapport en vertrouwen erop met onze reactie daaraan een bijdrage te hebben geleverd. Wij gaan ervan uit dat u onze reactie in haar geheel zult voegen bij het aanbieden van het rapport aan de Eerste en Tweede Kamer en bij uw voorgenomen adviesaanvraag aan de Raad voor Cultuur inzake de samenvoeging van de mediafondsen.

Gaarne tot een nadere toelichting bereid,

Hoogachtend,
namens het bestuur.

dr. G.W. Noomen,
voorzitter

Bijlage(n): 1. Verslag overleg met de sector

Verslag bijeenkomst met de sector op 21 september 2011 te Amsterdam

Aanwezige gasten: Yvonne Zonderop (freelance journalist en voormalig lid Commissie-Brinkman), Hella Liefthing (vice-voorzitter NVJ), Rimmer Mulder (voorzitter NVF, voormalig lid Commissie-Brinkman, oud-hoofdredacteur Leeuwarder Courant), Peter Schrurs (voormalig directeur VPRO, voormalig lid Commissie-Brinkman, voorzitter Commissie Media Raad voor Cultuur), Ton Wagemans (oprichter en mede-eigenaar Considerati), Peter Olsthoorn (internetjournalist), Wim Danhof (hoofdredacteur Mediafacts), Marieke van der Donk (onderzoeker PricewaterhouseCoopers), Tom Nauta (directeur NDP Nieuwsmedia) en Jan van der Hoeven (secretaris NNP).

Aanwezig namens het bestuur van het Stimuleringsfonds voor de Pers: Wim Noomen (voorzitter), Ram Ramlal (vice-voorzitter), Andra Leurdijk, Mir Wermuth en Vincent Kouwenhoven. Aanwezig namens het bureau: René van Zanten (algemeen directeur, gespreksleider), Rick van Dijk (operationeel directeur), mevrouw Badoux (adm. medewerker) en mevrouw Vrieling (project medewerker).

Het Stimuleringsfonds voor de Pers ontving op 21 september 2011 een aantal gasten die waren uitgenodigd om mee te praten over rol en positie van ons fonds in een veranderend krachtenveld. Er worden andere eisen gesteld aan de wijze waarop nieuws en achtergronden worden gepubliceerd, er wordt gezocht naar nieuwe uitgeefmodellen. Het fonds zal - als het daarin een stimulerende rol wil blijven spelen - moeten nadenken over de wijze waarop het zijn taak wil uitoefenen en of de uitgangspunten van weleer nog wel geldig zijn.

Onderstaand verslag geeft weer langs welke lijnen en onderwerpen de discussie zich bewoog.

Pers en pluriformiteit

Beide begrippen lijken de lading niet goed meer te dekken. Het idee dat kranten de enige of belangrijkste bringers van nieuws en informatie zijn, ligt al lang achter ons. In feite gaat het om het in stand houden, of verbeteren, van de journalistieke infrastructuur. Het doel is niet om kranten te helpen, maar om een brede, pluriforme stroom professionele informatievoorzieningen op gang te brengen en te houden. Een enkeling pleit daarop voor het belang van de zakelijke kant van journalistiek, die ook door het Fonds gestimuleerd moet blijven worden.

Het genoemde begrip pluriformiteit leidt eveneens tot discussie. 'Jaren 70-jargon'. Nu gaat het om kwaliteit, diversiteit, onafhankelijkheid. Dit blijven politieke zorgen, want veelzijdigheid moet bewaakt worden. Pluriformiteit is niet alleen af te meten aan het aantal nieuwsaanbieders, zeker niet waar die voor een deel uit dezelfde bron putten.

Nieuwe Initiatieven

Innovatie en dynamiek komen meer van nieuwe partijen. De dagbladen werken nog erg in het ritme van de pers en kunnen vaak slecht wennen aan het idee dat er 24 uur per dag gepubliceerd kan worden. Op de vraag of de steun zich moet beperken tot bestaande uitgevers, start-ups of een combinatie (wat nu de feitelijke situatie is) wordt het voorbeeld genoemd van Silicon Valley, waar jonge succesvolle bedrijven worden opgekocht door grotere bedrijven die zo innovatie in huis halen. Algemeen wordt wel opgemerkt dat het Fonds actiever zou moeten toetsen of een project aan de verwachtingen voldoet. Een volgende stap kan zijn projecten te linken aan investeerders. Daarbij kan ook gedacht worden aan de manier van werken van het Filmfonds: gaan dingen niet goed, mobiliseer dan mensen die kunnen helpen. Je kunt bijvoorbeeld een start-up weekend organiseren om projecten op weg te helpen door potentiële investeerders in contact te brengen met projecten.

Behoeftte aan fonds

Niemand vindt het fonds overbodig. Wel is er scepsis over het aan elkaar binden van partijen: willen ze dat wel? Weinig nieuwe vormen zijn rendabel. Toch is er wel optimisme over de toekomst in dat opzicht: het is alsof zich een kentering aan het voltrekken is. De vraag is of het steunen van noodlijdende organisaties (de oorspronkelijke taak van het Fonds) moet doorgaan in deze tijd van

STIMULERINGSFONDS VOOR DE PERS

internet en globalisering. Een uitzondering wordt gemaakt voor organisaties waarbij - als gevolg van eenmalige hulp - uitzicht is op continuïteit. Het fonds zou dan een rol kunnen spelen in een overbruggingsperiode, met toekomstbestendigheid van de journalistieke infrastructuur als uitgangspunt. Organisaties (structureel) overleefd houden an sich zou niet langer tot taak van het Fonds moeten worden gerekend omdat het zich lastig laat verenigen met een stimuleringsfunctie. Er zijn criteria nodig om vast te stellen wat je wilt handhaven en wat niet: ga je uit van de burger en zo ja, heeft die dan onvoldoende informatie ter beschikking? Via internet is veel toegankelijk, maar louter bronnen ter beschikking stellen is nog geen journalistiek. Journalistiek moet het aangrijpingspunt zijn. Het fonds kan velden, probleemgebieden definiëren en zo focussen. Het delen van resultaten kan veel opleveren: dat komt andere mediabedrijven ten goede.

Revolving funds: uitkering versus krediet

Naast uitkering en krediet is er ook de mogelijkheid van zelf investeren. Journalistieke ontwikkelingsmaatschappijtjes zoals het Media Development Loan Fund doen dat. Moet je dan alleen zaken stimuleren die voor eigen continuïteit kunnen zorgen? De discussie richt zich op de mogelijkheid om in bedrijven te investeren, een aandeel te nemen. Een hellend vlak, want het fonds kan en zal zich nooit met de inhoudelijke kant van projecten bemoeien. Wellicht is dat wel mogelijk met de zakelijke kant (vernoemd MDLF is daarmee succesvol). De vraag is of je daarvoor een Stimuleringsfonds nodig hebt. Dat zou een bank even goed kunnen doen.

Het Fonds kan helpen voor korte termijn, maar daaraan kleef een risico; het wordt zelf belanghebbende. Het gevaar daarvan is dat de rentabiliteit van zo'n bedrijf prioriteit gaat krijgen, terwijl het ook van belang kan zijn ideeën te ondersteunen die voor meerdere partijen interessant zijn. Rentabiliteit is ook dat meerdere organisaties kunnen leren van een project, dat geeft een euro die in een dergelijk project wordt gestopt een andere waarde dan wanneer alleen wordt gekeken naar de opbrengstenkant.

Toekomst van de kranten

De onderzoeken van Considerati en PwC zijn optimistisch. Een van de aanbevelingen is: kijk buiten de sector. Het gaat wel slecht met de kranten, maar het water staat ze nog niet aan de lippen. Productie en distributie zullen efficiënter worden door samenwerking. Online is er voor de meeste kranten nog weinig te verdienen, daar geldt een *winner takes all*-model. De fragmentatie gaat door. Innovatie zal op beide sporen (krant en online) doorgaan. Wat verdwijnt er als het Fonds een paar jaar niets doet, de markt zijn gang laat gaan? Dan zal er een *survival of the fittest* plaatsvinden. Democratie verdwijnt echt niet zomaar. Behoeft aan professionele journalistiek blijft. Google is machtig, het bepaalt veel van wat we te zien krijgen, maar het maakt de content niet zelf. Google zal het ook niet redden als niemand ervoor wil betalen. Dan droogt de bron op. Er wordt een parallel met filmindustrie gezien: die denkt pas de laatste jaren vanuit de consument. Nu worden via Facebook deals aangeboden. Er ontstaat een heel andere distributiewijze. Het risico daarvan is wel dat alleen nog gemaakt wordt wat gedistribueerd kan worden. Google kaapt een groot deel van de advertentiemarkt weg.

Bemoedigend is dat uit onderzoek van professor Costera Meijer blijkt dat jongeren, als er echt iets loos is in de wereld, de krant gaan lezen en het journaal gaan kijken. Probleem is: ze willen er niet voor betalen. Anderzijds is die bereidheid er misschien wel wanneer er 'betaald' kan worden zoals bij Spotify: door advertenties te ontvangen in ruil voor het product.

Onderzoeksjournalistiek

De ervaring is dat journalistiek de laatste jaren vooral binnen plaatsvindt, achter de computer, met de telefoon in de hand. De kwaliteit van journalistiek, ook bij de 'kwaliteitskranten', is niet meer wat die geweest is, menen sommigen. De wens om bijvoorbeeld aan onderzoeksjournalistiek te doen is er wel. Een grote online uitgever is serieus bezig geweest met onderzoeksjournalistiek. Er is aan de aanbodzijde dus wel behoefte aan. Maar onderzoeksjournalistiek kost teveel geld; deze vorm van journalistiek kan niet bekostigd worden uit reclame-inkomsten. Daarmee is het voor veel uitgevers niet interessant.

In de nabije toekomst zal een vergelijkbare discussiebijeenkomst plaatsvinden, waarbij nadrukkelijk ook gesprekspartners uitgenodigd worden die wat verder van het Fonds afstaan.